

Nr 192.

Ankom till riksdagens kansli den 13 juni 1944 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1944/45 till utbildning av ökat antal barnmorskor.

(3:e avd.)

I propositionen nr 282 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 19 maj 1944, föreslagit riksdagen att till Extra kurser för utbildning av barnmorskor för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 90 000 kronor.

Med skrivelse den 17 april 1944 har *medicinalstyrelsen* överlämnat en inom styrelsen upprättad promemoria angående åtgärder i syfte att öka antalet nyutbildade barnmorskor i landet.

I anledning av medicinalstyrelsens framställning ha *ytttranden* avgivits av statskontoret samt styrelserna för svenska landstingsförbundet och svenska stadsförbundet.

Departementschefen har anfört följande.

Utvecklingen inom barnbördsvården har, såsom tidigare i olika sammanhang framhållits, under det senaste decenniet kännetecknats av en alltmera stegrad tendens hos barnaföderskorna att anlita den slutna formen av förlossningsvård. Följden härav har blivit ett väsentligt minskat behov av distriktsbarnmorskor och ett ständigt stigande behov av anstaltsbarnmorskor. Åtgärder ha ock vid skilda tillfällen, senast åren 1937 och 1943, av statsmakterna vidtagits för att dels nedbringa antalet distriktsbarnmorsketjänster, dels ock i möjligaste mån underlätta ett utnyttjande av distriktsbarnmorskorna i den slutna vården. Utvecklingen härutinnan har dock av olika skäl icke kunnat hålla jämna steg med det alltmera ökade behovet av barnmorskor å förlossningsanstalterna. Berättigade hänsyn till distriktsbarnmorskornas ålder och familjeförhållanden ha, jämsides med dessa barnmorskors ojämna fördelning i landet, i icke ringa mån lagt hinder i vägen för en i övrigt önskvärd rationalisering på området. Men främst har till rådande brist på barnmorskor medverkat den under de senaste åren kraftigt stegrade födelsefrekvensen. Antalet födelser har sålunda ökat från omkring 90 500 år 1940 till över 126 000 år 1943, vilket under rådande förhållanden, då förlossningsvårdens organisation är föremål för omläggning, inneburit en synnerligen stark påfrestning för densamma. Klagomål från allmänhetens sida ha icke heller uteblivit. Enligt vad medicinalstyrelsen uppgiver har det emellertid icke varit möjligt att klart överblicka läget förrän i samband med

den detaljerade översyn av den öppna och slutna barnbördsvården, som av styrelsen verkställt för genomförande av 1943 års riksdags beslut i ämnet. Av denna utredning framgår, att i början av år 1944 förelåg ett underskott av omkring 90 barnmorskor och att detta underskott under de närmaste fem åren kan beräknas stiga till omkring 300, därest icke särskilda åtgärder vidtagas. Även med beaktande av att sistnämnda beräkning delvis bygger på osäkra faktorer, finner jag, i likhet med medicinalstyrelsen och flertalet remissinstanser, vad sålunda framkommit vara av den art, att omedelbara åtgärder påkallas för att trygga tillgången till erforderligt antal barnmorskor.

Såsom lämpliga åtgärder i sådant hänseende har medicinalstyrelsen föreslagit dels en utökning av antalet elever vid de ordinarie kurserna vid barnmorskeläroanstalterna dels ock anordnande tills vidare av en extra kurs per år vid vardera anstalten. Antalet elever vid såväl ordinarie som extra kurser beräknas till 36 per kurs, varigenom antalet utexaminerade barnmorskor skulle komma att utökas från omkring 45 till 130 per år. De extra kurserna föreslås börja sensommaren 1944, alternativt samma tid 1945. Jämsides härmed har styrelsen hemställt, att för ändamålet lämpade barnmorskor måtte efter prövning av medicinalstyrelsen medgivas rätt att efter uppnådd pensionsålder kvarstå i tjänst under högst fem år.

För egen del anser jag mig i likhet med svenska landstings- och stadsförbunden böra tillstyrka, att under nästa budgetår vidtages en utvidgning av barnmorskeutbildningen i huvudsaklig enlighet med medicinalstyrelsens förslag, därvid jag räknat med att de extra kurserna skola påbörjas redan under innevarande år. Man torde få utgå från att en motsvarande utvidgning blir erforderlig även under nästa budgetår. Huruvida och i vad mån därefter en utbildning av ökat antal barnmorskor påkallas, torde få bli beroende på det resultat, som en förnyad undersökning angående behovet av barnmorskor kan giva vid handen.

Vad angår frågan om kvarstående i tjänst för barnmorska, som uppnått pensionsåldern, äger medicinalstyrelsen, såsom statskontoret erinrat, enligt gällande reglemente för statens pensionsanstalt formell befogenhet att medgiva dylikt anstånd under högst fem år. På grund av uttalande av 1937 års riksdag, vilket av Kungl. Maj:t genom protokollsutdrag bragts till medicinalstyrelsens kännedom, har medicinalstyrelsen emellertid begränsat sina medgivanden härutinnan på så sätt, att distriktsbarnmorska medgivits kvarstå i högst två år och blott för det fall, att hon icke dessförinnan erhåller rätt till full pension. Ifrågavarande uttalande av riksdagen var föranlett av det samtidigt framlagda förslaget till omorganisation av förlossningsvården, syftande till en begränsning snarast möjligt av då föreliggande stora överskott på distriktsbarnmorskor. Sedan dess har emellertid, såsom av medicinalstyrelsens utredning framgår, situationen väsentligen förändrats, i det att brist på barnmorskor för närvarande föreligger icke blott inom den slutna utan även på sina håll inom den öppna förlossningsvården. Under sådana förhållanden torde det av 1937 års riksdag gjorda uttalandet icke längre äga aktualitet och torde sålunda ej heller böra betraktas som bindande för medicinalstyrelsen vid handläggning av hithörande ärenden. Något särskilt beslut från Kungl. Maj:ts eller riksdagens sida torde icke vara påkallat i nu berörda hänseende. Den av stadsförbundet berörda frågan om en allmän höjning av pensionsåldern för barnmorskor kommer, enligt vad chefen för finansdepartementet meddelat, att bli föremål för utredning i annat sammanhang.

Styrelsens beräkning av kostnaderna för de extra kurserna har föranlett vissa uttalanden från statskontorets sida. I anledning härav vill jag framhålla, att enligt vad jag inhämtat möjlighet icke föreligger att till någon del anordna den till extra kurserna hörande teoretiska undervisningen sam-

tidigt med motsvarande undervisning för de ordinarie kurserna och därigenom nedbringa kostnaderna för den extra personalen. Det synes mig vidare knappast kunna påräknas, att Stockholms respektive Göteborgs stad skola, på sätt statskontoret ifrågasatt, tillskjuta viss del av de extra instruktionsbarnmorskornas avlöning, då dessa barnmorskor helt komma att tjäna undervisningens intresse. Då jag icke heller i övrigt har något att erinra mot medicinalstyrelsens beräkning av kostnaderna för avlöning i anledning av de extra kursernas anordnande, tillstyrker jag, att för ändamålet under nästa budgetår beräknas ett belopp av 19 300 kronor för stockholmsanstalten och ett belopp av 21 400 kronor för göteborgsanstalten eller i avrundat tal 40 500 kronor.

Styrelsens beräkning av omkostnaderna för de extra kurserna torde böra tillsvidare godtagas. För ändamålet synes alltså böra beräknas ett belopp av 20 500 kronor för stockholmsanstalten och ett belopp av 29 000 kronor för göteborgsanstalten eller sammanlagt 49 500 kronor. Härutöver har till omkostnader för ökat antal elever vid de ordinarie kurserna beräknats ett belopp av 12 800 kronor, mot vilket i och för sig intet synes vara att erinra. Jag vill emellertid betona, att då några förhandlingar ännu icke ägt rum med vare sig Stockholms eller Göteborgs stad, beloppen kunna bli föremål för jämkningar i ena eller andra riktningen.

För bestridande av kostnaderna för de extra kurserna torde å riksstaten för nästa budgetår böra uppföras ett särskilt anslag, som med hänsyn till osäkerheten i beräkningarna torde böra givas förslagsanslags karaktär samt lämpligen benämnas Extra kurser för utbildning av barnmorskor. Anslaget torde böra upptagas med ett belopp av $(40\,500 + 49\,500)$ 90 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser rörande anslagets användning i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående förordats. Utgifterna för det ökade antalet elever vid de ordinarie kurserna synas böra bestridas från det för nästa budgetår av innevarande riksdag anvisade förslagsanslaget till Barnmorskeläroanstalterna: Omkostnader å 74 000 kronor, vilket anslag efter medgivande av Kungl. Maj:t torde få överskridas, i den mån så för ändamålet erfordras.

Det måste enligt min uppfattning anses anmärkningsvärt, att föreliggande brist på barnmorskor icke blivit klarlagd tidigare än som nu skett. Medicinalstyrelsens utredning är dagtecknad så sent som den 17 april 1944. Med hänsyn till vikten ur samhällets synpunkt av att denna brist snarast blir avhjälpd anser jag mig likväl icke kunna underlåta att förorda att av innevarande riksdag påkallas medel för anordnande av ifrågavarande extra kurser.

Utskottet. Av medicinalstyrelsens utredning framgår, att i början av innevarande år förelåg ett underskott av omkring 90 barnmorskor och att detta underskott under de närmaste fem åren kan beräknas stiga till omkring 300, därest icke särskilda åtgärder vidtagas. Bristen på barnmorskor hänför sig främst till den slutna förlossningsvården, men gör sig även på sina håll gällande inom den öppna vården. I likhet med departementschefen har utskottet funnit anmärkningsvärt, att densamma icke blivit klarlagd tidigare än som nu skett.

Kungl. Maj:ts förslag, som avser att åstadkomma en tillfällig utökning av antalet utexaminerade barnmorskor från omkring 45 till 130 per år, har icke givit utskottet anledning till erinran.

Under återopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen må till *Extra kurser för utbildning av barnmorskor* för budgetåret 1944/45 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 90 000 kronor.

Stockholm den 13 juni 1944.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 189.
